

Pinksteren - op weg naar de ander

Originele titel: sociale uitdagingen in een tijd van stroomversnellingen

Samenvatting online lezing Ivar Römer, Cursuscentrum de Poort, Groningen 25 mei 2021

Van Pinksteren kennen we de meiboom, een mast met daaraan verbonden kleurige linten. Tijdens het rondlopen met deze linten kunnen ze verstrikt raken, of tezamen juist een mooi vlechtwerk vormen. Hoog boven de mast plaatsen we denkbeeldig de duif, die naar beneden daalt en zijn vleugels spreidt over de gemeenschap.

Er is een ander beeld, een oud gebruik en nog levend op Schiermonnikoog. Een even hoge mast waarin bovenop een levende haan wordt geplaatst. Deze blijft daar drie dagen zitten en wordt op derde Pinksterdag weer naar beneden gehaald.

De duif daalt naar beneden; de haan plaatsen we omhoog, net als op de kerktoren waar ze een vaste oriëntatie vormt en laat zien uit welke hoek de wind waait.

De haan staat symbool voor 'het wakker worden'. Een wekroep voor de ochtend, maar ook in het dag-bewustzijn waar de haan Petrus tot drie maal toe wakker wil roepen. We zien in de haan ook een beeld van het ego. Een 'haantje de voorste willen zijn'. De trotse haan heeft prachtige kleuren en is vechtlustig; de afdalende duif is maagdelijk wit en staat symbool voor de vrede.

De duif komt uit een hogere wereld en is op vele afbeeldingen neergezet als een wezen dat een spirituele boodschap overbrengt en de schrijver via het oor rechtsreeks inspireert.

De jaarfeesten

Wat weten we tegenwoordig nog van de Christelijke jaarfeesten? Met Kerst kennen we de kerstboom, het kerstdiner en de cadeautjes; met Pasen de chocolade eitjes en de brunch, en met Pinksteren de popfestivals en de meubelboulevards, maar wat is de diepere betekenis van de jaarfeesten?

Met Kerst vieren we de geboorte van het kind. Een herkenbaar beeld. Iets kinderlijk reïns wil ook in jezelf geboren worden. Maar ook dat wat we in de wereld waarnemen: de mineralen, planten, dieren, mensen is een manifestatie, een geboren zijn uit een hogere wereld. Vroeger werd dat beleefd in de Rozenkruisers woorden: *Ex Deo Nascimur*. Uit God zijn wij geboren. Een stevige grondtoon waar we in kunnen gaan staan.

Met Pasen is er sprake van een leven, sterven en weer opstaan. Dat is ook goed te begrijpen vanuit onze eigen processen. We verbinden ons met het leven, maar laten ook weer dingen los. Mensen, processen, werk, huizen etc. Dat is altijd een beetje sterven. Maar we vinden ook nieuwe wegen en staan weer op. Deze processen van de ziel gaan gepaard met gevoelens van vreugde, verdriet, pijn, zoals dat ook in de muzikale terts tot uitdrukking komt. De grote en de kleine terts, majeur en mineur.

In de laatste eeuwen is vooral het beeld van de lijdende Christus aan het kruis, op ons netvlies geprikt. Maar waarom eigenlijk is deze mens zo belangrijk geworden in de wereld? Hoe kan het zijn dat er zo'n kracht vanuit is gegaan? Dat het zoveel mensen heeft geïnspireerd. In de bouw van de kerken, kathedralen, grote kunstwerken, muziekwerken, kloosterordes, de eerste universiteiten, sociale gemeenschappen etc.

In de antroposofie van Rudolf Steiner vind je dat dit wezen al voor het Christendom bekend was. Daar werd het in de oudere culturen vereerd als het hoge zonnewezen. Bijvoorbeeld in het oude Perzië door *Zarathustra* als de *Ahura Mazda*, en in Egypte als *Osiris*. Dit zonnewezen trad aan het begin van onze jaartelling het lichaam van Jezus von Nazareth binnen toen deze 30 jaar oud was. De kracht van dit zonnewezen was te groot om meteen in een baby te incarneren. Daarom gebeurde dat later. Johannes de Doper leidde het Christus wezen op 6 januari binnen in het lichaam van Jezus van Nazareth, waar het drie jaar lang in leefde en van daaruit zijn wonderen en genezingen verrichtte, waarvan het evangelie bericht.

We zijn met Pasen niet alleen op ons eigen leven en sterven gericht, maar ook op dit grotere sterven. Want als dit zonnewezen de kruisdood vindt en de eerste bloeddruppels op de aarde neervallen, dan verandert er iets in de aura van de aarde. Rudolf Steiner vertelt dat wanneer je helderziend vanuit de kosmos naar de aarde zou kijken op het moment dat de bloeddruppels in de aarde worden opgenomen, de aarde begint op te lichten als een ster. Ze de potentie krijgt om uit te groeien tot een ster.

Dit is niet alleen een fictief beeld. Ook de Kelten en druïden zagen het gebeuren. Ze schouwden helderziend de luchten, het water en de natuur. En waar opspattend water, licht en lucht elkaar ontmoeten zagen ze nu niet alleen de elementaarwezens, maar ook de etherische Christus die zich met de levenssfeer van de aarde begon te verbinden. Een proces dat met Hemelvaart voltrokken was. - Zo werden zij Christenen vanuit eigen aanschouwing, zonder dat het Christendom via overlevering de weg van Rome naar de eilanden bereikt had.

Zo ontstond er een Keltisch, ook wel Johanneïsch genoemd Christendom, dat werkzaam was vanuit groepen van 12, net zoals de apostelen. Gemeenschappen zonder institutie en hiërarchie, maar in een broederlijke verbondenheid. Ieder vanuit zijn eigen kracht, maar wel verbonden met een centrum, zoals ook de twaalf ridders van de ronde tafel individueel, maar ook gezamenlijk, vanuit de kracht van de innerlijke zon en de dierenriem, de wereld in trokken. Ze voelden zich opgenomen in een kosmisch Christendom, waarin leven en sterven een andere betekenis kreeg. Voortaan geen eenzaam leven en sterven meer, maar een leven en sterven *in Christus*. *In Christo morimur*.

Het nieuwe bloed en het rozenkruis

De Christus ging dus de omgekeerde weg die wij mensen maken. Wanneer wij sterven gaan we door de poort van de dood en komen in een hogere spirituele wereld - die na een tocht door de planetensferen weer naar een nieuwe incarnatie leidt. De Christus ging juist vanuit de geestelijke wereld naar de aarde toe, om daar te blijven, als hulp voor de mensheid, om haar nieuwe krachten te geven, zodat de mensheid weer een weg omhoog kan vinden uit de verstarring en beperking van de fysieke wereld.

Nu was er nog iets bijzonders met dit bloed van Christus, met dit mysterie van Golgotha aan de hand. Er zijn overleveringen bekend dat met het neerdruppelen van het bloed op de aarde, de planten ter plekke begonnen te groeien en in bloei raakten. Er kwamen zelfs bijen op af, omdat het bloed zo zoet en rein was, gelijk het rode sap van de roos. Het zonnewezen had een grote transformerende kracht teweeggebracht in dit lichaam, waar het drie jaar in had gewoond.

Er is in dit verband een belangrijke meditatie die Rudolf Steiner heeft gegeven, doorgegeven van Christiaan Rosenkreuz. De rozenkruis meditatie. In deze meditatie stel je je een plant voor die wortelt in de grond en zich naar boven opricht. Je ziet hoe deze plant de zuivere wetten van de groei volgt en haar kelk rein naar de zon richt. In de plant zelf stromen de groene plantensappen.

Wanneer je je vervolgens een mens voorstelt, kun je zien dat deze in zeker opzicht volmaakter is dan de plant. Een mens kan overal naar toe gaan, kan spreken, zingen, denken, schilderen, bouwen etc. Maar ze kan daarentegen ook haar lagere natuur volgen. Dat is een dubbelheid. Toch kan de mens zichzelf omvormen, zijn lagere natuur veredelen. Ze kan dat doen van binnenuit.

Het rode sap van de roos zelf, staat symbool voor het veredelde en getransformeerde bloed in de mens. Het negatieve onreine in het bloed, slaat neer in een kruis. Een zwart, geblakerd kruis, dat we ons denkbeeldig kunnen voorstellen. Daar omheen vormen we nu zeven rozen, die het etherisch gezuiverde bloed voorstellen.

Daarmee hebben we een zinnebeeld, dat geënt is op het bloed van Christus, dat al zo levend door *Jozef van Arimathea* in een schaal is opgevangen en als Graalsbeeld naar het Westen is gedragen. Er gaat een wekkende en vormende werking van uit.

María, jonkvrouw Sophia

Dit transformeren van de ziel, deze reiniging is een ideaal dat ook de ridders van koning Arthur voor ogen stond. Ze wilden hun ziel omvormen tot een jonkvrouw Sophia. Zo werd dat genoemd, net zoals de ziel van Maria, de moeder van Jezus. In haar leefde een heel reine ziel. Daarom werd ook Maria de jonkvrouw Sophia genoemd.

Sophia is wijsheid, de hemelse wijsheid, en de ziel kan haar ontvangen als ze zich daartoe heeft voorbereid. Van de ridders en de vele Christelijk esoterische stromingen daarna, kennen we ook deze idealen. Het scholen van de ziel door het beoefenen van verschillende deugden, meditaties, en vooral ook door de kracht van het woord. Om zo te zien hoe de ziel om te vormen tot een jonkvrouw Sophia, waarmee de Heilige geest ontvangen kan worden.

Onze westerse cultuur is erg mannelijk ingericht, daarom is er ook zo'n roep naar de jonkvrouwelijke wijsheid, gerepresenteerd door Maria. Het ontvangen van deze hogere wijsheid, deze Sophia kracht is voor ons nog lastig. Dat komt omdat onze cultuur teveel gewend is geraakt aan het vormen en gebruik van abstracte meer theoretische gedachten. We kennen de geest niet meer, het is abstract geworden. Daarom kennen we ook de betekenis van het Pinksterfeest niet goed meer. Wat nodig is, dat we weer *levende* gedachten gaan vormen. Langer met vragen en inhouden leven, en je *in* te leven. Daarvoor helpt ons de *kunst*. De kunstzinnige vorming.

Uit mijn eigen ervaring als klassiek geschoold musicus, ken ik hoe je kunt leven met melodieën. Melodieën kun je vormen in jezelf, ze levend maken. Ze krijgen dan een zekere contour, substantie, leven, ze kunnen haast gaan stralen in het hart. Dat is de weg van een uitvoerend of scheppend musicus. De bladmuziek tot leven brengen. Een schilder doet dat met beelden, en je kunt dat zelf ook ervaren met gedichten, of liedjes die je al als kind hebt opgenomen. Die kunnen een innerlijke werkelijkheid in jezelf zijn geworden, waar je tot hoge leeftijd kracht uit kunt putten. Zo kun je ook naar de natuur kijken en proberen een plant, boom of dier in jezelf levend te maken. Dan kunnen binnen- en buitenwereld samenvallen.

De trans-humane mens

Vroeger, als je een antwoord op vragen zocht ging je naar een bibliotheek, of je vroeg mensen in je omgeving om raad. Dat was een avontuurlijk gebeuren, en juist dat proces is vormend. Dat is heel anders dan wanneer je snel via internet even iets opzoekt, en wat je bovendien ook gerust weer kunt vergeten, want je zoekt het immers zo weer op. - Er is een tendens in de wereld om alles *buiten* de mens om te realiseren, via techniek en regelgeving.

Social distance is een nieuwe regel die van buitenaf is ingesteld. Maar kun je niet ook via je intuïtie merken wanneer een bepaalde afstand goed of verkeerd is? Je kunt bijvoorbeeld, als je er opmerkzaam op bent, ook voelen wanneer je bepaald voedsel beter niet kunt eten, omdat het bedorven is of niet goed voor jou. Dieren voelen dat ook nog heel zuiver. Misschien is dat ook wel bij het ontmoeten van mensen die ziek zijn zo. Dat je een soort van innerlijke waarschuwing kunt krijgen om wat afstand te houden. Zo wordt innerlijke beeldkracht vervangen door de invloed van beeldschermen, geheugen door Google, het rekenen door rekenmachines, ons gevoel voor oplettendheid door afscherming etc.

Het accent in de maatschappij is sterk gericht op dergelijke ontwikkelingen en niet op innerlijke scholing. Kunstzinnige vorming wordt niet meer ondersteund, muziekscholen en kunstcentra zijn wegbezuinigd omdat het 'niet-essentiële' activiteiten zijn. Het liefst zouden sommige mensen ook slim willen worden, niet door eigen kracht, maar *door het implanteren van een chip in de hersenen, aangesloten op internet, om zo voortdurend nieuwe kennis te updaten*. Het ideaal van de *trans-humane mens*, de robot mens. Slim wordt dat genoemd. Dit is geen *fictie*, deze tendens is werkelijk aanwezig in de wereld, en dit is eigenlijk precies *het tegenbeeld van wat Pinksteren wil zijn, namelijk: een door innerlijke scholing opnemen van de hogere hemelse wijsheid*.

De apostelen hadden in de aanloop naar Pinksteren het hart rein gemaakt, vanuit inleving, levenswijsheid en smart. Zo konden ze op Pinksteren het neerdalen van de hemelse wijsheid ervaren. Als een spirituele inslag vanuit de geest, die als individuele vuurtongen werd beleefd, neerdalend op het hoofd tot in de innigheid van het hart. Zo verbond de ziel zich met de zuiverheid en lichtheid van de geest. En dat nu verbond de mensen tezamen, vanwege een gemeenschappelijk beleefd inzicht, die toch individueel beleefd werd.

Oude en nieuwe groepsverbanden

Pinksteren wil een kracht schenken waaruit mensen elkaar juist kunnen vinden en ondersteunen, ook in hun verscheidenheid. Tegenwoordig ontstaat er juist dualiteit, oppositie, verdere verwarring. Mensen komen tegenover elkaar te staan. Wel of geen vaccinaties, mondkapjes, zwarte Piet discussie, black lives matter, partij politiek. Demonstranten staan tegenover de politie en ook in eigen vrienden en familiekring kunnen meningen botsen. We willen graag samen zijn maar dat is vaak nog vanuit oude groepsvorming die voortkomt uit de oude bloedsbanden, wat voortleeft in familie, volk, ras, maar ook in dorpsverbanden, geloofsgemeenschappen etc.

Maar we komen niet uit de dualiteit wanneer we elkaar enkel vanuit onze *gedachten* benaderen. Rudolf Steiner gaf hier een bijzonder inzicht over. Als we slapen treedt onze ziel uit het lichaam en zijn we met elkaar verbonden in de zielenwereld. Dan vormen we één gemeenschap. We zijn ons daarvan niet bewust juist omdat we slapen. Wanneer we wakker zijn en elkaar ontmoeten is er nog steeds de onbewuste behoefte om samen te zijn. Maar dat zou betekenen dat je weer in slaap zou vallen. De natuurlijk afweer is om je daartegen te verzetten. Dat doe je dan door te grijpen naar je eigen gedachtes, je klimt als het ware in je eigen mast waar de haan zit. Je wilt wakker blijven en overzicht houden, maar daarmee positioneer je je tegenover de ander.

Daarom botsen meningen in gesprekken vaak zo. Je wilt jezelf handhaven tegenover de ander. En dit hanegedrag zien we uitvergroot in o.a. de politiek. Het promoten van de 'eigen mening'. Het recht van de sterkste, de slimste, de rijkste etc. Daarmee ontmoeten we de ander natuurlijk niet. Daar is geen gesprek. Het vormen van nieuwe verbanden, elkaar leren verstaan is een actief proces, dat in vrijheid geoefend en ontwikkeld mag worden.

De wordende mens, de mens als beeld

Een oplossing in het overbruggen van de kloof die zo automatisch tussen mensen ontstaat, kan ons opnieuw *de kunstzinnige vorming* bieden. Want daar wordt niet vanuit gedachten maar vanuit beelden gekeken. En beelden zijn nooit star, die zijn in beweging. Vanuit de kunst kijk je naar wat *wil worden*. De wetenschap kijkt naar wat reeds *geworden is*. Je kunt een plant onder een microscoop bekijken en haar opmeten, wegen, classificeren etc. Een kunstzinnige houding is, om je in te leven in de plant. Na te voelen welk gebaar maakt het, welke beweging, hoe gaat het door de tijd? Net zoals een musicus de melodie invoelt: wat wil deze melodie? Waar wil ze naar toe?

Dit principe van kunstzinnige inleving nu kunnen we ook toepassen op het waarnemen van een ander mens. Ons hoofd geeft gauw een oordeel: die mens is zus of zo. En ons gevoel zegt: die mag ik wel, of die niet. We kunnen dit snelle oordeel echter overstijgen door beelden te vormen van de ander. Hoe loopt deze mens? Zet hij zijn voeten meer neer vanuit de hakken of vanuit de tenen? Loopt hij meer vanuit de knieën of vanuit de heupen. Zijn de voeten meer naar binnen of naar buiten gericht? Hoe pakt hij een kopje op? Met de hele hand, of met de toppen van de vingers? Hoe spreekt iemand, hoe denkt iemand, hoe handelt iemand?

Kun je daar een beeld van vormen? Een tekening van maken, een gedicht over schrijven, zoals we dat ook met het Sinterklaasfeest nog doen? Daarmee scheppen we ruimte in onszelf voor het ontvangen van het andere. *Interesse in de ander*, is iets wat we kunnen ontwikkelen. Het is er niet vanzelf, maar we kunnen het wel oefenen. Een hulp daarbij is ook om terug te kijken in je herinneringen. Hoe hebben mensen rondom jou, jou gevormd? Hoe hebben ze op je gewerkt? Men zegt wel eens dat je je eigen hoger zelf kunt vinden door *in* jezelf te kijken, maar Rudolf Steiner zegt dat het juist andersom is. Je vindt jezelf door naar *buiten* te kijken.

In je herinnering kun je terugzien welke werking mensen op je gehad hebben. Probeer dat los te zien van je gevoelens van sympathie of antipathie, maar kijk hoe ze werkelijk gehandeld hebben en een beeld in jou achter gelaten hebben. Wat is het kenmerkende van iemand? Wat komt tevoorschijn uit wat je van hem kent? Deze oefening maakt dat je ook in het dagelijkse leven mensen met een andere blik kunt leren zien. Daarbij is het van belang dat we de beelden blijven corrigeren, net zoals de schilder doet, die blijft al schilderend het beeld bijstellen, zodat het steeds meer gaat lijken op wat het werkelijk wil zijn.

Handelen vanuit de geest

Dat is een Pinkster weg. Een wakker worden vanuit de wereld van de ziel, (van de louter persoonlijke gevoelens en gedachten), naar een leven in de wereld van de geest, (in de levende gedachtes, de spirituele oerbeelden en imaginaties). Een weg van de haan naar de duif. Of zoals het in de derde oude rozenkruisers spreuk klinkt: *Per Spiritum Sanctum reviviscimus*. Revitaliseer je in de werking van de heilige Geest. In de wereld gedachten van de geest ontwaakt de ziel.

Na Pinksteren gingen de apostelen op pad. Ieder zijns weegs en toch verbonden. Het is beschreven in het boek na de vier evangeliën: 'de *handelingen* van de apostelen'. Voor ons kunnen we dan ook de vraag stellen: Hoe geef ik handen en voeten aan mijn thema's? Hoe verlevendig en spiritualiseer ik die? En van waaruit handel ik in de wereld? Hoe maak ik mijn werkelijkheid levend? Als we daar mondiaal vaardiger in worden, kunnen we de linten van de meiboom ontwarren en een gemeenschappelijk vlechtwerk vormen ten dienste van de spirituele toekomst van de mensheid.